

กิจกรรมกลุ่ม CoP สุขภาพสัตว์

สำนักงานปศุสัตว์เขต ๕

หัวข้อ “การควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยในปศุสัตว์ภาคเหนือตอนบน”

วันที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องประชุมเล็ก (War Room)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๙ คน

๑. นายสากล ชื่นกุล	นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ	ประธานกลุ่ม
๒. นางปราณี รอดเทียน	นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ	สมาชิกกลุ่ม
๓. นายศราวุธ เขียวศรี	นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ	สมาชิกกลุ่ม
๔. นายมนตรี นวมจิตต์	นายสัตวแพทย์ชำนาญการ	สมาชิกกลุ่ม
๕. นายสุรเชษฐ์ นิจสุขัต	สัตวแพทย์อาวุโส	สมาชิกกลุ่ม
๖. นายวรศักดิ์ นะไชย	สัตวแพทย์ชำนาญงาน	สมาชิกกลุ่ม
๗. นายสังคีต คุ่มสะอาด	นักวิทยาศาสตร์	สมาชิกกลุ่ม
๘. นายสมบุญ ฝากันทะ	เจ้าพนักงานสัตวบาล	สมาชิกกลุ่ม
๙. นายปกรณ์ เครือแวง	พนักงานผู้ช่วยสัตวบาล	สมาชิกกลุ่ม

ปัญหา

โรคในสัตว์หมายถึงอะไร

โรคที่เกิดขึ้นในสัตว์หมายถึงการที่สภาพร่างกายสัตว์แสดงอาการผิดปกติไปจากเดิม เนื่องจากร่างกายไม่สามารถทำงานตามปกติได้ จึงทำให้เกิดอาการที่เรียกว่าป่วย เช่น การมีไข้ หายใจผิดปกติ เบื่ออาหาร ร่างกายซูบผอม ฯลฯ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. โรคไม่ติดต่อ คือโรคที่ไม่ได้เกิดจากการติดเชื้อโรค แต่เกิดจากการทำงานของร่างกายที่ผิดปกติ หรืออาจเกิดจากขาดแร่ธาตุ หรือสารพิษ เป็นเฉพาะกับสัตว์ตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น ไม่ไปยังสัตว์ตัวอื่นๆ และสามารถที่จะรักษาได้ เช่น โรคไต โรคตับ ภาวะขาดซีลีเนียม (Tetani syndrome) หรือถูกสารพิษ

2. โรคติดต่อ คือ โรคที่เกิดจากการติดเชื้อโรคเกิดขึ้นแล้วจะสามารถติดต่อจากสัตว์ตัวหนึ่งไปยังสัตว์ตัวอื่นได้ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคแท้งติดต่อ โรคแอนแทรกซ์ และโรคคอบวม(เฮโมรายิกเซพติซีเมีย) เป็นต้น

โรคระบาดคือโรคที่เป็นในช่วงเดียวกันหลาย ๆ ตัว จะเป็นโรคติดต่อหรือไม่ติดต่อก็ได้ แต่ในที่นี้จะหมายถึงโรคที่ติดต่อ

โรคปากและเท้าเปื่อย เป็นโรคระบาดชนิดเฉียบพลันเกิดในสัตว์เกือบทุกชนิด เช่น โค กระบือ สุกร แพะ และแกะ โรคนี้ติดต่อกันได้ง่าย แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดระบาดแล้วควบคุมให้สงบลงได้ยาก จะเป็นโรคที่มีความร้ายแรงโรคหนึ่งของประเทศไทย เพราะทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมาก ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน มีการเลี้ยงโค กระบือ สุกร แพะ และแกะ เป็นจำนวนมาก และเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยบ่อยครั้ง

ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๗-มีนาคม ๒๕๕๘ พบมีการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อย จำนวน ๓ ครั้ง คือครั้งแรกในเดือนมกราคม ๒๕๕๘ ที่บ้านนายาง หมู่ที่ ๕ ตำบลนายาง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง เป็นโคเนื้อ ตรวจเป็นปากและเท้าเปื่อย ไทป์ โอ ครั้งที่สองในเดือนเดียวกัน พบที่บ้านสระวังทอง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านแฝก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เป็นในกระบือ แต่เก็บตัวอย่างไม่ได้ ครั้งที่สามเป็นที่บ้านป่าตึงเหนือ หมู่ที่ ๑๔ ตำบลทาบลาดุก อำเภอแม่ท่า จังหวัดลำพูน พบในโคนม ตรวจเป็น ไทป์ โอ

ข้อสรุป

การควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อย มีแนวทางการควบคุมโรคอยู่ ๔ แนวทาง คือ

๑. การควบคุมโรคโดยฉีดวัคซีนปากและเท้าเปื่อยทุกโทป์ และทุกสเตรน ทุก ๆ ๖ เดือน และฉีดให้ได้ครอบคลุมจำนวนปศุสัตว์ทั้งหมดอย่างน้อย ๘๐ %
๒. ควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์เข้า-ออกฟาร์ม ก่อนย้ายสัตว์เข้าฟาร์มต้องมีการฉีดวัคซีนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒๑ วัน
๓. ก่อนนำสัตว์เข้าฟาร์มต้องมีการตรวจโรคและกักสัตว์ก่อนนำสัตว์มารวมฝูง ๒๑ วัน
๔. ฟาร์มต้องมีระบบการป้องกันเชื้อโรคเบื้องต้น กล่าวคือ มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าฟาร์ม

ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge)

จากการที่สมาชิกกลุ่มชุมชนนักปฏิบัติ (COP) ส่วนสุขภาพสัตว์ได้ประชุมพบปะสนทนา และแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็น “การควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยในปศุสัตว์ภาคเหนือตอนบน” ได้ข้อสรุปในการควบคุมโรคมี ๒ แนวทางคือ

๑. การควบคุมโรคโดยฉีดวัคซีน มีหลักการดังนี้
 - ๑.๑ สำรวจจำนวนโค กระบือ สุกร แพะ และแกะ ที่มีการเลี้ยงในภาคเหนือตอนบน เพื่อต้องการความต้องการใช้วัคซีน (ยกเว้นในสุกรเจ้าของซื้อเอง)
 - ๑.๒ ต้องฉีดวัคซีน ๘๐% ของจำนวนปศุสัตว์ในพื้นที่ (ฉีดครั้งแรกอายุตั้งแต่ ๔-๖ เดือน ฉีดกระตุ้นหลังจากครั้งแรก ๓-๔ สัปดาห์ ต่อไปฉีดทุก ๆ ๖ เดือน)
 - ๑.๓ สำหรับหมู่บ้านที่มีโค - กระบือต้องฉีดวัคซีน เพื่อความสะดวกให้ทำของฉีดวัคซีนที่แข็งแรงมั่นคงไว้ประจำหมู่บ้าน เพื่อบังคับสัตว์ในการฉีดวัคซีน
 - ๑.๔ การฉีดวัคซีนป้องกันควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อย การฉีดต้องตั้งหนังก่อนเพื่อให้วัคซีนเข้าได้ผิวหนังมากที่สุด เพื่อที่จะมีภูมิคุ้มโรคหลังฉีดวัคซีน ๒๑ วัน คุ้มโรคได้นาน ๖ เดือน
๒. การควบคุมโรคโดยการจัดการ และการสุขภาพบาล มีหลักการดังนี้
 - ๒.๑ ควบคุมการเข้า-ออกในหมู่บ้าน พ่อค้าสัตว์ และยานพาหนะบรรทุกสัตว์ ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดโรคมักเกิดจากยานพาหนะ และสัตว์ที่เคลื่อนย้ายเข้า ดังนั้นการควบคุมเข้าออกในหมู่บ้านจึงเป็น สิ่งสำคัญเพื่อไม่ให้เชื้อโรคแพร่กระจายในหมู่บ้าน
 - ๒.๒ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านเห็นถึงความเสียหายที่ผู้เลี้ยงจะได้รับเมื่อโค-กระบือเป็นโรคๆ และความสำคัญของการป้องกันควบคุมโรคไว้ล่วงหน้า
 - ๒.๓ จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันควบคุมโรคโดยใช้มาตรการทางการจัดการ และการสุขภาพบาลเป็นภาษาท้องถิ่น เช่น ไม่ควรบริโภคสัตว์ที่ป่วยหรือเป็นโรคระบาดตาย
 - ๒.๔ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มลูกหลานของเกษตรกรในหมู่บ้านผ่านทางครูของโรงเรียนในหมู่บ้าน
 - ๒.๕ ประสานงานกับผู้นำที่ชาวบ้านในหมู่บ้านเชื่อถือได้แก่ พ่อหลวงบ้านให้เป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายป้องกันควบคุมโรคฯ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุ และวิธีการติดต่อของโรคเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้ลูกบ้านรับรู้ได้
 - ๒.๖ สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังโรคโดยอาศัยหน่วยงานราชการที่อยู่ในพื้นที่ เช่น ตำรวจ ทหาร ครู และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรจะพัฒนาวัคซีนให้สะดวกต่อการให้ความคุ้มกันสัตว์ เช่น ทำเป็นสเปรย์พ่นตามผิวหนัง หรือหยอดจมูก

๒. พัฒนาวัคซีนให้มีภูมิคุ้มโรคได้นาน ๑ ปี

ภาพทำ COP

